

زمان به آمده در از سرما

برای اقتصاد دوران پسا تحریم اصلاحات مهمترین کلمه است

اکنون که در آستانه کاهش یافتن تحریمها هستیم دولت ایران مشغول ارائه دادن برنامه اصلاحاتی خود می باشد تا از این راه نظام اقتصادی دوران پسا تحریم را سازماندهی کند. برنامه بودجه سال ۱۳۹۵ منطبق با پیشنهادهای صندوق بین المللی پول برای منسجم نمودن نظام مالی و اصلاح نظام بانکی و خصوصی سازی می باشد. اما تنشها و موضع گیریهای منطقه ای عبور از این مرحله را پیچیده و افرادی را که در غرب در مورد برنامه جامع اقدام مشترک ابراز تردید می کنند را تحریک نموده اند.

ایران بسیار به واقعه تاریخی برداشته شدن تحریمهای اقتصادی بین المللی نزدیک می شود و یک فرصت اقتصادی بی نظیر دارد. در ۱۵ دسامبر ۲۰۱۵ آژانس بین المللی انرژی اتمی دستور بسته شدن پرونده مربوط به ابعاد نظامی احتمالی برنامه هسته ای ایران یا پی ام دی را صادر نمود و از آن زمان تاکنون مقامات ایران به تعهدات خود در این قرارداد عمل نموده اند و قلب راکتور اراک را خارج نموده و ذخایر اورانیوم غنی شده را از کشور خارج کرده اند. همانطور که پیشبینی می شد شرایط لازم برای اعلام روز اجرا در اواسط ماه ژانویه مهیا شده اند و الان در انتظار رفع بعدی تحریمهای بین المللی هستیم.

افزایش تنش در روابط با عربستان در سطح منطقه گذر به دوران پسا تحریم را پیچیده می کند. افزایش دشمنی سنجش میزان ریسک از نظر سرمایه گذاران منطقه ای را تغییر خواهد داد و ممکن است توریسم و درآمدهای نفتی را نیز در کوتاه و میان مدت تحت تاثیر قرار دهد. فاش شدن وجود یک انبار موشکی زیر زمینی توسط ایران باعث ترس تندرهای کنگره ایالات متحده آمریکا شد و گمانه زنیهایی در مورد دور جدیدی از تحریمهای مالی بر علیه ایران صورت گرفت. اولویت دادن به برنامه های دفاعی و امنیتی نیز بر امور مالی تاثیر گذار خواهد بود. در زمان دیدار خود از این پایگاه سخنگوی مجلس علی لاریجانی اعلام نمود که مجلس حتماً از صنایع موشکی در برنامه پنج ساله توسعه اقتصادی ششم حمایت مالی خواهد نمود. منابع ما اظهار داشته اند که در وزارت دارایی نگرانیهایی در مورد فشار تعهدات دفاعی بر بودجه وجود دارد و این به دلیل فشار بر درآمدهای دولتی و مخارج بسیار دیگر می باشد.

برخی از افراد شکاک اظهار داشته اند که دولت ایالات متحده آمریکا دارد به جای نهایی نمودن این توافق وقت تلف می کند اما واقعیت قضیه اصلاً به این هیجان انگیزی نیست. شبکه تحریمهای مالی که از دهه گذشته بر اقتصاد ایران گسترده شده بسیار پیچیده است و برداشته شدن آن به زمان بسیاری نیاز دارد. مهندسین هسته ای ایرانی نیز برای انجام تعهدات خود در برجام به زمان نیاز دارند چرا که باید این تعهدات را از نظر امنیتی به درستی و با قابلیت لازم انجام دهند. در روز پانزدهم دسامبر معاون وزیر امور خارجه عراقچی گفت که رسیدن به روز اجرا حدود یک ماه طول می کشد و با توجه به تاخیراتی که ممکن است وجود داشته باشد این روند شاید چند روز بیشتر یا کمتر طول بکشد. با وجود ابراز تردیدها و گمانه زنیهای صورت گرفته همینطور که قرار بود این اعلامیه بسیار مهم اعلام شد.

اما کنگره ایالات متحده آمریکا هنوز بر برجام فشار می آورد. یک لایحه کنگره در مورد تغییر نحوه مدیریت برنامه معافیت از اخذ روادید ایالات متحده آمریکا برای رسیدگی بیشتر به وضعیت افرادی که اخیراً از ایران دیدار کرده اند و وارد ایالات متحده آمریکا شده اند تهیه شده. برخی از افراد فکر می کنند که این حرکت ممکن است به طور بالقوه قدرت ایران برای جذب تجار و گردشگران و سرمایه گذاران خارجی را کاهش دهد. در این میان پیشنهاد لایحه دیگری برای برهم زدن روند کاهش دادن تحریمها نیز به کنگره ارائه شده. دولت با پیشنهاد این لایحه به شدت مخالفت نموده و اعلام نموده که به تعهدات خود در برجام عمل خواهد نمود.

دولت رئیس جمهور روحانی پیشنهاد داده که تعدادی اصلاحات مهم در لایحه بودجه ۱۳۹۵ که در دسامبر به مجلس ارائه داد صورت گیرد. بودجه هم زمان با برنامه پنج ساله ششم توسعه اقتصادی جمهوری اسلامی (۲۰۱۶-۲۰۲۱) ارائه شد. پیشبینی‌ها بر اساس این فرضیه صورت گرفته‌اند که قیمت نفت بشکه‌ای ۴۰ دلار خواهد بود یعنی پیشبینی می‌شد که قیمت کنونی نفت که حدود بشکه‌ای ۳۶ دلار می‌باشد افزایش یابد (نمودار دوم را ببینید). به علاوه در لایحه بودجه نرخ تبادل دلار ۲۹۹۷۰ ریال در نظر گرفته شده و اخیراً رئیس بانک مرکزی ادعای خود مبنی بر این که نرخ‌های رسمی و بازاری تبادل ریال به دلار در شش ماه آینده یکسان خواهند شد را تکرار نمود (نمودار سوم را ببینید). این دو سند برنامه‌ای را برای اصلاحاتی که باید برای تبدیل ایران به یک اقتصاد پسا تحریم انجام شوند ارائه داده‌اند. در لایحه بودجه نرخ رشد تولید ناخالص داخلی ۵-۶ درصد در ۱۳۹۵ و نرخ تورم نیز ۱۱ درصد پیشبینی شده‌اند.

پیشبینی دولت مبنی بر نرخ ۵-۶ درصدی رشد تولید ناخالص ملی در سال آینده بیش از نرخ مندرج در پیشبینی‌های رسمی صندوق بین المللی پول می‌باشد که اخیراً نرخ رشد تولید ناخالص ملی را ۴-۵ درصد محاسبه نمود. صندوق بین المللی پول گزارش سالانه ماده چهار خود در مورد اقتصاد ایران را در دسامبر منتشر نمود. این گزارش پیشبینی نمود که کاهش تحریم‌ها و کاهش هزینه‌های انجام معاملات تجاری و مالی و افزایش تولید نفت و دسترسی دوباره به منابع خارج از کشور باعث رشد تولید ناخالص ملی شوند. میزان افزایش رشد تولید ناخالص ملی به آثار ناشی از رونق گرفتن صنعت نفت بستگی دارد. صندوق بین المللی پول بر اهمیت مستحکم نمودن تدریجی پایه‌های مالی از طریق استفاده بهتر از درآمدهای مالیاتی و اصلاح نظام یارانه‌ها و تدبیر در اجرای سیاست پولی تاکید نمود. صندوق بین المللی پول همچنین بر اهمیت انجام اصلاحات جامع در بازار تجارت تاکید نمود تا از این راه لغو احتمالی تحریم‌ها به سرمایه‌گذاران اطمینان دهد و زمینه لازم برای افزایش رشد فراگیر اقتصادی در میان مدت را نیز فراهم آورد.

حرکت به سمت دوران پسا تحریم آغاز شده و این دوران برای دولت روحانی دورانی مهم و سرنوشت ساز خواهد بود. اخیراً دولت ابتکارات امید دهنده خود در مورد مدرنیزه نمودن نظام مالیاتی و ایجاد ثبات در نظام مالی و کاهش فساد و ناکارآمدی را مورد بحث و بررسی قرار داد. وزیر اقتصاد علی طیب نیا ادعا نمود که در طول تاریخ افزایش درآمدهای نفتی باعث شده که ضرورت توسعه یک نظام مالیاتی مدرن در ایران نادیده گرفته شود. وی ادعا نمود که فقدان یک نظام جامع اطلاعات اقتصادی و معافیت‌های مالیاتی گسترده و پیچیدگی و ابهام مقررات و ناتوانی در اجرای قانون باعث محدود شدن درآمدهای بالقوه مالیاتی که کمتر از هفت درصد تولید ناخالص داخلی می‌باشد (نمودار چهارم را ببینید) شده‌اند. این تقریباً یک سوم رقم مشاهده شده در برخی از نظام‌های اقتصادی اروپای غربی می‌باشد. پائین ماندن درآمدهای نفتی بیش از هر زمان دیگری باعث احتیاج رسمی نمودن و گسترش دادن پایه‌های مالیاتی باشد. بیش از ۴۳ درصد از اقتصاد ایران منجمله بسیاری از شرکت‌های دولتی از دادن مالیات معاف شده‌اند. این موسسات امتیازات بسیاری گرفته‌اند اما ناکارآمد بوده‌اند و از طریق اخذ معافیت پیشرفت کرده‌اند. آنها به قدرت رقابت و سلامت دراز مدت اقتصاد لطمه می‌زنند. وزیر ادعا نموده که اصلاح کد مالیاتی در سال آینده منجمله محرک‌های هدفمند و گسترش پایه مالیاتی و پایان دادن به تبعیضات مختلف این سیستم را اصلاح خواهد نمود.

بعد از کاهش یافتن تحریم‌ها نظام بانکداری تلاش خواهد نمود تا توازن ترازنامه خود را مستحکم نماید اما با ریسک‌ها و عدم اطمینان ناشی از رقابت با مؤسسات خارجی و جریان سرمایه‌های بین المللی مواجه خواهد شد. جنبه مثبت قضیه دسترسی یافتن دوباره بانک‌های ایرانی به سرویس‌های پیام رسانی امور مالی (سویفت) می‌باشد و این باعث صورت گرفتن معاملات میان مرزی خواهد شد. به آنها آزادی بیشتری برای مدیریت ذخایر و دارائی‌های بین المللی خود خواهند داد و آن دسته از آنها که در فهرست سفید قرار گرفته‌اند می‌توانند فعالیت‌های بین المللی خود را دوباره شروع کنند. اما این بخش به اصلاحات گسترده و مدیریت خوب و شانس زیادی نیاز دارد تا بتواند از وقوع بحران در سال ۱۳۹۵ جلوگیری کند. برخی از تحلیلگران ادعا نموده‌اند که حدود ۵۰ درصد وام‌ها بدون بازده می‌باشند و برخی از آنها در بازار مسکنی قفل شده‌اند که هیچگونه علائمی از بهبود وضعیت آن مشاهده نمی‌شود. بقیه آنها مورد استفاده آن دسته از تولیدکنندگان صنعتی قرار گرفته‌اند که منابع آنها بیش از حد نیاز آنها است. شایان ذکر است که بسیاری از آنها نیز صرف پرداخت بدهی‌های هنگفت دولت به بانک‌های خصوصی شده‌اند. سرمایه‌های هنگفت بانکی صرف حمایت از موسسات دولتی مانند تولیدکنندگان بزرگ سیمان و فولاد و سرمایه‌های شده‌اند که از انباشته شدن منابع خود رنج می‌برند و شانس خوبی برای رشد کردن نیز ندارند. حل مشکلات ناشی از این وام‌های زهر آلود به زمان و اطمینان به بخش بانکداری و رشد اقتصادی مداوم نیاز دارد

